

BOTANISKA STRÖVTÅG I RUDERATMARKER.

AV LARS LÖNNHAG.

Ruderatmark kan närmast översättas med skräpmark. Det kan vara sådant som tippas, jordhögar, hamnområden, lastkajer, bangårdar och grusplaner. Sannatippen är alltså en typisk ruderatmiljö. Det som kännetecknar denna miljö är att villkoren för växter ändras ganska ofta. Det kan vara magert eller näringsrikt, fuktigt eller torrt. Jordhögar schaktas bort och nya tippas. Frön från främmande växter kan komma med laster som passerar bangårdar och hamnar. Odlade växter kan dyka upp, när frön eller plantor hamnat där för att de kasserats.

Vanliga växter som trivs på ruderatmarker är ofta ogräs, som ju är bra på att ta vara på tillfälliga växtplatser. Sådana växter kan t.ex. vara *baldersbrå*, *våtarv* (*vassarv*), *alsikeklöver*, *mjölkört*, *penningört*, *lomme*, *jordrök*, *groblad*, *pilörter*, *svinmålla*, *gulsporre*, *åkerförgätmigej*, *gråbo*, *hästhov*, *åkertistel* och *trampörter* för att ta några exempel, som de flesta växtintresserade känner igen. Växter som också är vanliga här, men som många kanske inte känner igen, är t.ex. gräs som *kärrgröe*, *vitgröe*, *berggröe*, *kärrkavle*, *krypven* och *rödven*. Vidare hittar man ofta, de för många anonyma, *vägtåg*, *sumpnoppa*, *krypnarv*, *rödnarv*, *åkerspärjel* och *åkerkårel*. *Åkermolke*, *svinmolke* och *kålmolke* är tre släktingar som ibland kan vara besvärliga att skilja åt, som också är ganska vanliga på sådana marker.

Sannatippen

När jag riktar blicken uppåt ser jag den höga skorstenen avteckna sig mot en blå sommarhimmel. Så här års kommer inte mycket rök ur den. Annat är det vintertid. Då går stadens fjärrvärmeverk för fullt, och röken bolmar vit mot himlen. Nu vänder jag i stället blicken mot backen. Jag är nämligen på artjakt på gamla Sannatippen. Blicken fångas genast av ett grönt hjärta i en vattenpöl. Det visar sig vara en tuva av någon lånkeart som fått denna ovanliga form. Artbestämning av lånkar utan frukter är omöjlig, så jag låter den vara. Förmodligen är det *sommarlånke*. Strax intill växer *tiggarranunkel*. Det är en sorts smörblomma och anges som mycket giftig i floran.

Enligt boken "Örtgården" av Ebbe Jonsson är tiggarranunkeln mest känd för att framkalla blåsor på huden, som senare övergår i svårläkta sår. Detta skulle förr ha använts av tiggare för att framkalla medlidande och av andra för att slippa militärtjänst.

Längre bort ser jag högväxta buskliknande växter på kanten av några jordhögar. En del har vita och en del har gula blommor. När jag kommer närmare ser jag att blommorna hos både de med vita och de med gula blommor är ärtblommor som sitter i långa smala klasar. Det är vit och gul *sötväppling*. En behaglig doft av kumarin känns från dem. Samma ämne finns för övrigt i det mycket vanliga gräset vårbrodd och känns igen som den sötaktiga, kola-liknande doft som man kan känna från nyslaget hö som innehåller vårbrodd eller om man går över en äng dominerad av detta gräs. *Hampdån* med sina i violett tecknade gula blommor avtecknar sig effektivt mot himlen, där de står på krönet av en jord-

hög. Hampdån är inte så vanlig om man inte är i så kallade ruderatmarker.

"Lånkehjärta".

Foto: Lars Lönnhag.

Den sötaktiga kumarindoftan känns inte så starkt när jag nu kommit ett stycke längre in på tippområdet. Här växer en salig blandning av odlade och vilda växter. Röda rosor av någon förädlad *vresrosvariant*, rosa *myskmalvor*, bleklila *höstastrar*, brokiga *penséer*, *tok*, *rhododendron*, *rosentry* med flera och så förstås det "överallt" spridda *kanadensiska gullriset* får vara exempel på odlade växter, som hittat en tillfällig fristad här. Just som jag böjer mig fram för att titta närmare på en veronika känner jag hur det sprätter till mot kinden. Det visar sig vara en frukt på en *blekbalsamin*, som exploderat när jag råkade stöta till den. Blekbalsaminen är en vild växt som i Sverige har en vild och en förvildad släkting. Alla tre trivs utmärkt längs vattendrag, men är inte vanliga. Där de finns förekommer de dock oftast i stora mängder. Blekbalsaminens blommor är blekt gula och relativt små jämfört med de klargula blommor som *springkorn* har. Dess förvildade släkting *jättebalsamin* har vinröda blommor och är en manshög växt, som är under spridning i landet. Detta sker effektivt, eftersom den också använder exploderande frukter för att slunga iväg sina frön.

Veronikan visar sig vara den ovanliga *trädgårdsveronikan*. Den måste förevigas. När jag lyfter blicken igen efter att ha fotograferat den rara växten upptäcker jag ett jätteexemplar av *brunskära* som tornar upp sig framför mig. Den är ingen raritet, men detta är nog det största exemplar jag någonsin sett. Mer än meterhög står den där. Ute på de leriga strandängarna i Varnumsvikens inre del blir den halvmeterhög. Dess ovanliga släkting *nickskära* blir däremot ofta meterhög. Den finns också här på Sannatippen. På Varnumsvikens strandängar har dessa båda skäror sällskap av den ännu ovanligare grönskäran. Den har jag aldrig sett här trots att det ju inte är långt till Varnumsviken.

Jag väcks ur mitt filosoferande kring skärornas spridningsmönster av ett knackande ljud. Det låter som någon slår två stenar mot varandra. Efter litet spanande upptäcker jag stenskvättan där den sitter på ett berg av gammal uppbruten asfalt. När jag närmar mig för att titta närmare på henne flyger hon förstås en bit längre bort. Jag ger upp jakten på fågeln och hittar genast något annat att titta på.

Framför mig växer några exemplar av *sandkämpar*. Detta är en växt som härstammar från Syd- och Mellaneuropa. Den hade jag inte hört talas om förrän för ett år sedan, då Pontus Edqvist berättade att han hittat den här nere. Det är en av många ovanliga växter som Pontus funnit och visat på. Många av dem har han hittat namnen på i floror, men en del har han blivit tvungen att skicka till Sveriges främsta experter för att få ett namn på. Så var fallet med den oerhört sällsynta växten *limfrö* som då inte ens fanns nämnd i "Den Nordiska Floran" som kom ut i början på 90-talet och som beskriver 2 500 arter kärlväxter. I "Den Nya Nordiska Floran" gjord av samma konstnär och författare, och som kom ut 2003, finns den dock avbildad.

Opievallmo.

Foto: Lars Lönnhag.

Strax intill blåusernen upptäcker jag några exemplar av en annan växt vars frön vi kan köpa i livsmedelsaffären. Det är *opievallmo*. Fröna används ju som brödkrydda, vilket kan tyckas konstigt då man utvinnet flera medicinskt användbara alkaloider som morfin, noskapin och kodein ur råopium, som finns i mjölksaften i vallmons frökapslar. Fröna innehåller dock inget av dessa ämnen, eftersom växten tappar förmågan att bilda dessa när fröna bildas i kapseln. Det finns flera vallmoarter som man kan träffa på som ogräs eller odlade. De flesta av dessa har röda eller gula kronblad. Deras stjälkblad är mer eller mindre håriga. Opievallmon skiljer sig genom sina blågröna kala blad. Kronbladens färg kan variera från vita över rosa och blekviolett till purpur, eller till och med rött. De plantor som växer här har blekvioletta nästan vita kronblad.

Vita kronblad har också kantblommorna på de kamomillplantor som gömmer sig bland några exemplar av sin mycket vanliga släkting baldersbrå i leran strax intill. *Kamomill* skiljer sig från baldersbrå dels genom sin sötaktiga doft, och dels genom

att de små gula diskblommorna i mitten av blomkorgen bildar en toppigt upphöjd samling, som är ihålig i genomskärning. Enligt boken "Vallört och vitlök" av Matts Bergmark har kamomill använts medicinskt ända sedan antiken mot en rad olika besvär såsom förkylning, kolik, hysteri, migrän och diarré. Ända fram till 1958 fanns den i de svenska apotekens sortiment, och insamlades av bland annat skolbarn. I nyss nämnda bok finns ett citat ur en artikel i Göteborgs-Posten skriven av Ingvar Kjörcck 1957. Han skriver bl.a.: "Man drog över gårderna med sax och femkilospåse och luktade på vartenda bestånd för att skilja undan baldersbrån som var precis likadan men kunde till intet gagnas och bara gjorde apotekaren bös. Vi tömde påsarnas innehåll på stora papper på vindsgolvet, synade skörden regelbundet och fann med nästan skräckfylld förundran att en hel dags arbete torkat ihop till praktiskt taget ingenting. Blomkorgarna blev på något egendomligt sätt nästan viktlösa och vägde inte för mer än 60 öre när avyttrandets stund var kommen." Medicinalstyrelsens prislista från 1943 anger ett pris av 8:- per kilo torkad kamomillblomma till insamlaren. I floror från den tiden anges kamomill som en vanlig växt. Trots detta var det tydligen inte lätt att bli rik på insamling av dess blommor. I "Delrapport Projekt Värmlands Flora", som gavs ut 1994, och som baseras på 142 inventerade ekonomiska kartblad, fanns kamomill i nio av dessa. Kamomill kan alltså knappast sägas vara vanlig i Värmland idag.

Gula som kamomillens diskblommor är också de blommor som jag plötsligt upptäcker ett stycke bort. Det visar sig vara *nattljus*, en meterhög växt med stora gula blommor strödda längs stjälkens topp. Den uppges av Hård vara sällsynt i Värmland. Han har ett fynd från Kristinehamns kommun och det är en uppgift från 1888, där den uppges från Prästerud, förvildad och vid "spor" (=spår?). Den finns alltså kvar inom ungefär samma område idag drygt hundra år senare.

När jag hukar mig ned för att fotografera den med himlen som bakgrund får jag en vision av den svenska flaggan, och när jag reser mig igen tycks mina ögon vara inställda på blått för nu fångas min blick av något blekt blåliila som ger ett första intryck av att vara en buddleia. När jag klättrat upp på jordhögen där den växer, ser jag att det är en mynta av något slag. Efter att ha konsulterat floran inser jag att det är *grönmynta*, en art som är odlad men som naturaliserats på vissa håll i södra Sverige. Här är den nog ett så kallat utkast. Det vill säga, den har följt med trädgårdsavfall hit. Den teorin styrks av att alldeles intill växer ett exemplar av *humle*, som bara anträffas i odling eller som kvarstående vid t.ex. gamla ödetorp.

Ett exempel på detta är humlet som växer vid torpet på Östra Nötön tillsammans med ett stort bestånd av libbsticka och några vinbärsbuskar. Exemplet här på tippen är en hanplanta, så den har enbart blommor med ståndare. Humlekottarna, som samlingarna av honblommor kallas, bildas alltså bara på individer som är honor. Det är dessa som odlas på stora fält bl. a. i Tyskland för att användas i ölframställning. Blomsamlingarnas rika innehåll av aromatiska bitterämnen har gjort den eftertraktad

för öltillverkning. Förutom bittra ämnen finns också narkotiskt verkande alkaloider i humlet, vilket ger humle en sövande effekt. Läser man om humle i ”Den virtuella floran” på Naturhistoriska riksmuseets hemsida kan man få ta del av följande diktrader av Karlfeldt som belyser humlets rogivande effekt:

”Om lena kvinnolockar ej förgylla
/ vår huvudgård och dofta oss till ro
/ med humleknopp vi våra örngått fylla
/ och slumra tungt som björn i vinterbo”.

Myntan som fick mig att klättra upp på denna jordhög påminner mig om att jag år 2003 var här tillsammans med Pontus Edqvist. Han visade en mynta som han inte kunde artbestämma. Det kunde inte jag heller, varför jag fotograferade den för att skicka bilden till jourhavande biolog på Naturhistoriska riksmuseets hemsida. Det har jag gjort tidigare med växter, svampar och en spindel och alltid fått svar. Den här gången hann jag inte så långt för bara någon dag senare passerade jag stadshotellet på väg till jobbet och fick i ögonvrån syn på något bekant i en rabatt framför hotellet. Där stod samma mynta. Nu fanns ju mysteriets lösning på ännu närmare håll. Stadsträdgårdsmästaren Joakim Ohlsson måste ju rimligen veta vad som planterats där. Mycket riktigt, ett mail och en dag senare kom svaret. *Agastache rugosa* eller på svenska *koreansk anisisop*. Det som såg ut som en mynta var alltså inte det.

När jag nu minns gamla fynd så kommer jag att tänka på några arter som framför allt Pontus hittat här tidigare år, men som jag inte sett nu i år. En sådan var ända till i skrivande stund ett fullkomligt mysterium för oss. I november 2004 ordnade nämligen Värmlands Botaniska Förening en artbestämningsträff dit den tidigare nämnde Erik Ljungstrand rest upp från Göteborg för att hjälpa oss sätta namn på våra konstiga fynd. Där bestämdes den till *gullfrö* och är en typisk, men sällsynt ruderväxt. Andra tidigare fynd härifrån som vi själva satt namn på bekräftades nu, såsom till exempel gräsen *höns-hirs*, *grå kavelhirs*, *hirs* och *ekorkorn*. Ekorkorn hörde jag förresten talas om första gången samtidigt som jag fick vetskap om Sannatippen. Det var för drygt tjugo år sedan på ett möte med Sällskapet för Naturskydd i församlingshemmet. På den tiden avslutades varje möte med rapporter från naturen. En äldre dam berättade då om ett fynd av just ekorkorn från Sannatippen.

Hamnområdet

Ett annat ruderväxtområde som kan ge säregna botaniska upplevelser är hamnområdet, där Pontus Edqvist gjorde det tidigare nämnda sensationella fyndet av limfrö 1990. Det dröjde dock ända till 2001 innan denna växt kom under ögonen på den mycket kunnige botanisten Erik Ljungstrand och vi till slut fick reda på vad det var för en växt. Enligt honom är fyndet i Kristinehamn enda nuvarande fyndplats i Sverige. Egentligen är det ett återfynd, eftersom limfröet är nämnt från Kristinehamn av Erik Almquist i ett tillägg till Hårds värmlandsflora. Där uppges adjunkt J. Anstenius som upptäckare, och fyndplats var hamnen i slutet av 40-talet. Här i hamnområdet har Pontus och vi andra som sysslar med växt-

inventeringar också hittat en del av de arter som finns på Sannatippen, men dessutom rariteter som *tyisk fingerört* och *finsk fingerört*, ovanliga arter som *revfingerört* och *knytling*. Den senare är en släkting till den mycket sällsynta *broskbägaren* som hittades av Åke Klaveness 1995 i mittsträngen på och i kanten av en skogsbilväg. Knytling hittas inte bara på sandiga hamnplaner utan också där gator eller trottoarer är belagda med gatsten, som t.ex. på Hovslagaregatan. I hamnområdet finner man också ganska vanliga och typiska ruderväxter som *kanadabinka*, *gråbinka* och *ullört*. Alla dessa kännetecknas av att de klarar torra och magra jordförhållanden bra.

Vit björnloka.

Foto: Lars Lönnhag.

Banvallar

Bangården vid godsmagasinet är också ett område som Pontus gjort mig uppmärksam på. Senast i somras ringde han och bad mig åka dit och fotografera *väddklint* och *vit björnloka*. Den senare är en av två underarter av björnloka. Den är mindre vanlig än sibirisk björnloka som den andra underarten kallas. I vår kommun är dock ingen av dem särskilt vanlig. Fynden av sibirisk björnloka är inte fler än en handfull och då har vi ändå inventerat ca 70 % av kommunens landareal.

När jag hade fotograferat väddklingen och den vita björnlokan kunde jag inte låta bli att snoka runt en stund bland kreosotdoftande slipers, knagglig makadam och rostiga järnvägsvagnar. Bland fynden som kan betecknas som typiska för denna ruderväxtmiljö kan *strimsporre* och *småsporre* nämnas. Den förra har expanderat de senaste 60–70 åren, för i Hårds ”Värmlandsflora”, utgiven 1952, finns endast ett fynd. Det är från Björneborgs järnvägsstation 1936. I delrapporten för Projekt Värmlands Flora är den rapporterad från 17 olika ekonomiska kartblad av 142 undersökta. Fynden är helt lokaliserade till östra delarna av Värmland.

Småsporreren har Hård dock noterat från de flesta av landskapets järnvägsstationer. En släkting till småsporreren hittades första gången i Värmland i Karlskoga av Owe Nilsson 2002. Fynd nummer två gjordes år 2004 av Yvonne Nilsson här i Kristinehamn. Fyndet gjordes intill en husvägg i korsningen södra Ringvägen–Skaraborgsvägen. När Pontus kom till en av våra sedvanliga måndagsutflykter med denna växt var det ingen av oss närvarande som kunde ge den ett namn, men vi tyckte att den hade vissa likheter med småsporren. Jag tog en bild och skickade till jourhavande biolog, som vidare-

befordrade ärendet till Thomas Karlsson, botaniker på Naturhistoriska riksmuseet, som visste besked. *Kyndelsporre* (*Chaenorhinum origanifolium*) är namnet på denna nykomling, som tillhör samma släkte som småsporre. Vi får se hur den har lyckats etablera sig om 60–70 år.

Andra växter som liksom småsporre till stor del är knutna till järnvägsnätet är den tidiga vårväxten *backskärvfrö* och *klibbkorsört*. Dessa arter finns också på andra ställen. Klibbkorsört är till exempel mycket vanlig i klippskrevor och på steniga stränder på öar i Väneren och på ruderatmarker i allmänhet. Så har emellertid inte alltid varit fallet. Hård skriver i sin "Värmlandsflora" i kapitlet om florans förändring i historisk tid: "*Senecio viscosus* – Upptäcktes först vid Arvika 1880; samlades sedan vid Kristinehamn 1885 och Kil station 1891. Har påtagligen inkommit och spritts med järnvägarna, men i senare tid även landsvägarna där den ofta anträffas bl.a. i de små grusupplag, som finnas vid kanterna. Särskilt i Karlskoga och Kristinehamnstrakten har den fått stor utbredning som ruderatväxt vid gårdar och byar på grusiga ställen. Har även gått ut i skärgården, där man ibland finner den i klapper vid stränderna." På 70 år hade den alltså i stort sett nått den spridning den har i dag.

Sandvita.

Foto: Lars Lönnhag.

I makadammen hittar jag också *jordklöver* och *harklöver* som kämpar tillsammans med sporrarna för sin överlevnad. Här står också *sandvita*, som man kan hitta här och var längs banvallar där den tycks trivas. Här finns dessutom *nattljus*. Flera ståtliga exemplar står med en riktigt ful skräphög som bakgrund liksom för att förstärka intrycket av ruderatmiljö. På väg till denna skräphög passerade jag ett stort bestånd av den anonyma rariteten *syiltåg* mitt i makadammen mellan spåren. Där sticker den upp och döljer bara delvis krossat glas, rostigt metallskrot, hopknycklade petflaskor och annat

skräp. Hård hade två fynd i sin "Värmlandsflora". Ett är från Fryksände och ett från Väse. I "Delrapport Projekt Värmlands Flora" 1994 noteras den från 6 av 142 undersökta ekonomiska kartblad. Fyra av dessa fynd gjordes i Karlstad och två vid Karlskoga. Syiltåg är alltså inte en vanlig växt.

Rundkrassing och *vårtörel* hittar också växtplatser här bland allsköns bråte. Rundkrassing är noterad av Hård från två platser i Värmland varav den ena är Marieberg i Kristinehamn och den andra är Sandgrund i Karlstad. I delrapporten över Värmlands flora finns tre noteringar, dock ingen från Kristinehamn. Detta beror på att vi länge förväxlade den med den mycket liknande arten bankrassing. Denna finns enligt botanikern Erik Ljungstrand inte i Kristinehamn. Detta förklarar vårt misstag. Har man bara den ena av två mycket liknande arter så är det svårare att veta vilken man har än om man kan se båda och jämföra. Särskilt som skillnaderna är av typen "mer ljusgrön", "tätare blomsamling" och "mindre frukter". Vårtöreln är en trädgårdsväxt på rymmen som utnyttjar ruderatmiljöer. Den tycks inte ha ökat eller minskat sedan Hårds flora kom ut.

När jag skall sätta mig i bilen som jag parkerat vid spåren närmast JET-macken hittar jag ett bestånd av *nattglim*. Det är ett ganska stort nästan meterhögt bestånd av denna klibbhåriga växt, som i floran anges som ganska sällsynt. Dess släkting smällglim anges däremot som vanlig. Här har vi ett exempel på att växters utbredning och vanlighet ibland har luckor. Smällglim är nämligen inte alls vanlig i Kristinehamn. Vi har hittat den i tre av det tjugotal ekonomiska kartblad som inventerats. Nattglim har vi hittat i fyra olika sådana områden. Ett annat exempel på samma sak är skogsnäva eller midsommarblomster, som den också kallas, och som är vanlig enligt floran, men inte enligt våra undersökningar. Andra fynd av ovanliga växter som har gjorts här på bangårdsområdet tidigare är *vårkorsört*, *gulreseda*, *taklosta* och *åkerkösa*, som vi för övrigt hittade i år i en åker i Norra Råverud. Det gör sammanlagt två fynd i kommunen, vilket är lika många som 1994 hade rapporterats från hela Värmland till projekt Värmlands Flora. Hård anger i sin flora 1952 att den förr var vanlig, men har minskat på senare tid.

Jord- och grushögar

Andra ruderatmiljöer av mindre omfattning bildas av de jord- eller grushögar som sopas ihop på olika ställen. Utanför Bro Växter finns en sådan hög, där det 2004 växte småsporre m.fl. vanliga ruderatväxter, men så finns där också flera exemplar av *taggsallat* tillsammans med *bolltistel*, som förstas hittades av Pontus. Redan för två, tre år sedan hittade han ett exemplar av taggsallaten i det nedlagda grustaget vid Kaffeberget längs vägen mot Hultets friluftsgård. Taggsallat är en växt som är ovanligt taggig för att inte vara en tistel. Speciellt lägger man märke till taggarna på undersidan av bladens huvudnerv, som sticker ut som den värsta punkfrisyr. Bladen vrider sig också nittio grader i förhållande till stjälken så att undersidan med sina taggar kommer att stå rakt ut från växten. Detta märkliga utseende gör växten lätt att upptäcka och känna igen. Efter att ha fått tipset från Pontus åkte jag förstas dit för att fotografera den och fann den då också på

tomten hos SIKAB i hörnet Hantverkargatan/Metallvägen. Där avtecknade sig ett exemplar vackert mot ett rest stenmonument. Närmare intill växthusen står ett jättelikt exemplar av kryddörten *malört* tillsammans med sin betydligt vildare och vanligare släkting *gråbo*. Malörtsplantan är förmodligen ett så kallat utkast från växthusen.

För några år sedan hittade Pontus en mycket ovanlig växt i en av grushögarna på Drevstaområdet. Det var en *drakkalla* som normalt finns i östra Medelhavsområdet och så långt västerut som till Italien. Den bestod av en stor underjordisk knöl och några blad, då han fann den på senhösten. Han tog hem den och lät den övervintra inne. Nästa sommar blommade den och jag vill minnas att han sa att den luktade förfärligt, eller hur han uttryckte sig. Man kan ju undra hur den hamnat i grushögen. Kanske du som läser detta vet något?

Vägkanter

Vägkanter är också en miljö som kan hysa mer eller mindre tillfälliga gäster och nykomlingar, eftersom frön kan fastna på fordon och följa med långa sträckor innan de ramlar av. Längs före detta väg 64, numera väg 26, mot Mariestad kan man hitta exempel på detta. Här växer baldersbråtvillingen kamomill, blågröna täta ruggar av *stubbtag* och havsstrandsväxten och grobladsläktingen *gulkämpar*. Vet man att dessa växter finns här kan man faktiskt upptäcka dem från bilen när man kör förbi. Kamomillen kan man förstås inte säkert skilja från baldersbrå ens när farten är 70 km/tim från det man lämnat rondellen tills man når 90-skyltarna, men stubbtåg och gulkämpar som växer längs denna sträcka på båda sidor om vägen är inget att ta miste på. De finns längre söder ut också och går bra att känna igen även när de passeras i 90 km/tim. Yvonne Nilsson kör ofta denna sträcka och är den som upptäckt dessa växter. För några år sedan hittade hon också *stor ängssyra* längs denna väg i närheten av Bäckhammar. Den är mera högrest och har tätare blomsamlingar än den vanliga ängssyran som den annars liknar. Tyvärr försvann den i samband med att vägkanterna hyvlades av. Men vem vet, kanske dyker den upp igen. Den är också en art som man upptäcker i förbifarten, så håll ett öga på vägkanten när du åker mot Mariestad. Du kanske blir den första som gör återfynd av den.

Tycker du det verkar riskabelt att spana efter växter från bilen, så ta i stället en promenad på något ruderatområde och låt upptäckarglädjen styra dina steg. Där finns alltid något spännande att titta på. Av Sannatippen återstår dock inte mycket. Större delen av området har nyligen gjorts om till fotbollsplaner. Därmed försvinner en miljö för ruderatväxter och botaniker. Så synd, kan man tycka, men samtidigt är ju obeständigheten typisk just för ruderatmiljöer. Vi kan bara hoppas att både växterna och botanikerna hittar till de nya ruderatmiljöer som förmodligen uppstår någon annanstans. Åtminstone ruderatväxterna brukar vara bra på det, och botanikerna kommer oftast hack i häl.

Källor

Den virtuella floran.

<http://linnaeus.nrm.se/flora/welcome.html>

Almquist, E. 1963. Kompletteringar till Värmlands kärlväxtflora. *Svensk Botanisk Tidskrift* 57: 161–189.

Bergmark, M. 1961. *Vallört och vitlök*. Stockholm.

Danielsson, P. & Jansson, B. 1994. Delrapport Projekt Värmlands flora. *Värmlandsfloran* 9, nr 22, 23.

Hård av Segerstad, F. 1952. *Den värmländska kärlväxtfloras geografi*. Göteborg.

Jonsson, E. 1965. *Örtagården*. Linköping.

Mossberg, B., Stenberg, L. & Ericsson, S. 1992. *Den Nordiska Floran*. Turnhout. Belgien.

Mossberg, B. & Stenberg, L. 2003. *Den Nya Nordiska Floran*. Tangen. Norge.